

(έκδοσις Βερολίνου 1855) και ὀρθῶς ἐδῶ γίνεται ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν Sansone (ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸν Diggle). Οἱ Nauck, Murray κ.ἄ. ἐμμένουν εἰς τὴν γραφὴν τῶν κωδίκων. Πλὴν ὁμως οἱ ρηματικοὶ τύποι εἰς ὄλην τὴν φράσιν (*ἐξανῆπτον, ἦγον, καθίεσαν*) ἐνισχύουν τὴν χρῆσιν τοῦ ἐνεστωτικοῦ θέματος, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐκφράζεται διαρκὲς ποιὸν ἐνεργείας.

Γενικῶς ὁ Sansone μένει πιστὸς εἰς τὰς γραφὰς τῶν κωδίκων, ἀποποιεῖται δὲ τὰς διορθώσεις αἱ ὁποῖαι, ἂν καὶ ἐπηνέχθησαν διὰ χειρὸς λαμπρῶν φιλολόγων, ἀντιστρατεύονται τὴν χειρόγραφον παράδοσιν. Τοιαύτην στάσιν ἀπαιτεῖ ἡ σύγχρονος φιλολογικὴ μέθοδος, ὅταν μάλιστα τὰ πρόσφατα παπυρικά εὐρήματα σπανίως ἐπεβεβαίωσαν τοιαύτας διορθώσεις.

Ἡ ἐκδοσις τῆς *Ἱφίγενείας ἐν Ταύροις* πληροῖ ἄριστα τὰς ἀπαιτήσεις τῆς σημερινῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης. Ἡ ἀρτία προσέτι ἐμφάνισις τῆς ἐκδόσεως εἶναι ἀνάλογος τῆς ποιοτικῆς ἀξίας τῆς ὄλης ἐργασίας τοῦ Sansone. Τὸ ἔργον προδίδει ἐμφανῶς τὴν συνεχῶς ἀνυψουμένην μεταπολεμικῶς στάθμην τῶν ἐκδόσεων τῆς βιβλιοθήκης Teubner.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Γ. ΜΑΝΔΗΛΑΡΑΣ

Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete Τόμος 28, 1982, σελ. 102 — 12 φωτογρ.

Ἡ παπυρολογία ἔχοντας εὐρύνει κατὰ πολὺ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐρεῦνης τῆς ἔδωσε ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐκδοσιν περιοδικῶν πού τὴν ἐξυπηρετοῦν ἀποκλειστικά. Περισσότερα ἀπὸ μία δωδεκάδα περιοδικὰ αὐτῆς τῆς κατηγορίας μὲ διεθνὲς κύρος ἔχουν ὡς βασικὸν περιεχόμενον τὴν ἐκδοσιν παπύρων καὶ δημοσίευσιν μελετῶν πού ἀναφέρονται εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου τῆς Αἰγύπτου.

Τὸ ἀρχαιότερον ἐκ τῶν περιοδικῶν αὐτῶν εἶναι τὸ *Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete*, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη ἀπὸ τὸν πρωτοπόρον τῆς παπυρολογίας Ulrich Wilcken κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ παρόντος αἰῶνος, καὶ ἐσῆκωσε τὸ βᾶρος τῶν παπυρολογικῶν σπουδῶν ἐπὶ 83 τῶρα χρόνια ἀνελλιπῶς. Εἰς τὰς σελίδας τῆς σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ ἐδημοσιεύθησαν κατὰ καιροῦς σημαντικαὶ ἐργασίαι καὶ ἄρθρα, τὰ ὁποῖα ἀντικατοπτρίζουν τὰ πλούσια παπυρικά εὐρήματα πού φυλάσσονται εἰς τὸ Κρατικὸν Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου, καὶ τὴν συμβολὴν τῶν γερμανῶν παπυρολόγων, ἐνῶ παραλλήλως ἐφιλοξένησε συνεργασίας παπυρολόγων καὶ ἐκτὸς Γερμανίας. Τὴν ἐκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἐμμήθησαν στὴ συνέχεια καὶ ἄλλοι: οἱ Ἄγγλοι τὸ 1914 ἄρχισαν νὰ ἐκδίδουν τὸ *Journal of Egyptian Archaeology* εἰς τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσαν ἰδιαίτερον τμῆμα διὰ τὰς παπυρολογικὰς σπουδὰς· ἀκολούθησαν οἱ Ἴταλοι (1920) μὲ τὸ *Aegyptus* οἱ Βέλγοι μὲ τὸ *Chronique d’Egypte* εἰς τὰς Βρυξέλλας (1925), γιὰ νὰ φθάσουμε καὶ στὴν Ἀθήνα (1981) μὲ τὴν «Παπυρολογικὴν ἐφημερίδα» *Ἀναγέννησις*.

Ὁ τόμος 28(1982) τοῦ *Archiv* ἐξεδόθη ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν Reinach Hoerner, Wolfgang Müller, Günter Poethke καὶ Kurt Treu καὶ περιέχει τὰς ἐξῆς συνεργασίας: J. Ebert, Zur «Olympischen Chronik» *IG II/III² 2326*. Πρόκειται διὰ μίαν ἐπιγρα-

φήν, ἡ ὁποία εὐρέθη τὸ 1866 εἰς τὴν νοτίαν κλιτὸν τοῦ Λυκαβηττοῦ καὶ ἐδημοσιεῦθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τὸν Σ. Κουμανούδη. Ἐκτοτε ἡ ἐπιγραφή αὐτὴ εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος πολλάκις εἰς συλλογὰς ἐπιγραφῶν. Εἰς τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν ὁ Ebert ἐπιχειρεῖ νῆαν ἀποκατάστασιν τῶν ἀκρωτηριασμένων στίχων μὲ τὰς περισσότερον σοβαρὰς μεταβολὰς εἰς τοὺς στίχους 13-18. Ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Ebert δικαιολογεῖ τὰς ἐπιχειρουμένας διορθώσεις, δὲν πείθει ὁμως ἡ μεταβολὴ τοῦ συμπληρώματος [*Λάκων*] εἰς [*Λακεδαιμόνιος*].

W. Luppe, Zu den Kairoer «Demen» Papyri (Eupolis, Nr. 92 Austin). Πρόκειται περὶ ἀποσπασμάτων ποιητικῶν συνθέσεων τοῦ Εὐπόλιδος, συγχρόνου καὶ ἐφαμίλλου τοῦ Ἀριστοφάνους, ὁ ὁποῖος ἔγραψε εἰς διάφορα ἰωνικὰ μέτρα. Ἡ ἐργασία ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν φωτογραφικὴν ἔκδοσιν *The Cairo Codex of Menander*, τὴν ὁποίαν ἐτοίμασαν τὸ 1978 οἱ H. Riad καὶ Abd el-Kadr Selim. D.J. Jakob, Eine Ilias-Handschrift aus der Berliner Papyrus Sammlung. Ἐν καὶ τὸ ἐκδιδόμενον ἐδῶ ὁμηρικὸν ἀπόσπασμα ἐκτείνεται εἰς 356 στίχους ἀπὸ τὸ Λ τῆς Ἰλιάδος, τὰ παπυρικά σπαράγματα περιέχουν ἐλάχιστα μέρη ἀπὸ τὸ κείμενον αὐτό, πού συνίστανται εἰς ἓνα γράμμα μέχρι ἡμίσεος στίχου. Παρὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο εἰς τὸ σύνολόν του τὸ παπυρικὸ εὑρημα παρέχει ἀξιοπρόσεκτα σημεῖα, διὰ νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν μελέτην τῆς παραδόσεως τοῦ ὁμηρικοῦ κειμένου. Τέτοια σημεῖα εἶναι: ἡ χρῆσις τοῦ *ἐφελευστικοῦ* ν, ἡ παρουσία στίχων, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐξοβελίσει ὁ Ζηνόδοτος εἰς τὴν ἔκδοσίν του, ἡ συμφωνία ὠρισμένων γραφῶν ἐν μέρει μὲ γραφὰς τῆς *vulgata* κτλ.

N. Lewis, A Restudy of SB VIII 9897. Πρόκειται γὰρ ἐγγραφοῦν τὸ ὁποῖον περιέχει πληροφορίας ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐξαίρεσιν τῶν Ἀντινοειτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἀναλήψεως λειτουργίας εἰς ἄλλα μέρη ἐκτὸς Ἀντινοοπόλεως. Ὁ ἄπυρος εἰς ὠλοκληρωμένην μορφήν ἐδημοσιεῦθη τὸ 1963 ἀπὸ τὸν F. Uebel. Ἡ ἐπιχειρουμένη ἐδῶ ἐπανέκδοσις τοῦ ἰδίου κειμένου βελτιώνει ἀναμφιβόλως τὴν ἀρχικὴν ἔκδοσιν, ἐνῶ ἐπεκτείνεται ἡ ἔρευνα εἰς καίρια σημεῖα τοῦ περιεχομένου. Μελετᾶται πρὸς τούτοις ἡ ἀκριβὴς χρονολόγησις τοῦ ἐγγράφου καὶ προσφέρεται γραμματολογικὴ ἀνάλυσις τοῦ κειμένου.

G. Poethke καὶ P.J. Sijpesteijn, Listen und Quittungen der Berliner Papyrus-Sammlung aus dem Faijum. Ἡ μελέτη ἔχει γραφῆ ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῶν γενεθλίων τῶν 60 χρόνων τοῦ Wolfgang Küller, διευθυντοῦ τοῦ Τμήματος τῶν παπύρων εἰς τὸ Κρατικὸν Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου. Ἐκδίδονται 10 παπυρικά κείμενα τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου, τὰ ὁποῖα εἶναι κατάλογοι ἐξόδων καὶ ἐξοφλητικαὶ ἀποδείξεις. Πίσω ἀπὸ αὐτὰ τὰ σημειώματα τῆς ἐφήμερης χρηστικότητος κρύβεται μία πτυχὴ τῆς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ ἀπλοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ἀγνόησε ἡ ἐπίσημη ἱστορία.

J.M. Diethart, Zahlungs- und Namenlisten auf Wiener Papyri. Τὰ τρία παπυρικά ἀποσπάσματα τοῦ 7ου αἰ., τὰ ὁποῖα περιέχουν καταλόγους ὀνομάτων καὶ λογαριασμοῦς. Εἰς τὴν μορφήν τῶν ὀνομάτων ἀντικατοπτρίζεται μία νέα ἐποχὴ: ἡ Χριστιανικὴ, καὶ εἰς τὰ ὀρθογραφικὰ ὀλισθήματα προδίδονται αἱ φθογγολογικαὶ μεταβολαὶ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης.

K. Treu, P. Berol. 8508. Εἶναι μία μικρὴ συστατικὴ ἐπιστολὴ γραμμὴν ἀπὸ τὸν ἱερέα (*παπᾶ*) Ἡρακλίτη (= Ἡρακλείδη) πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς ἐν Κυρίῳ ἀδελφοὺς. Ἐχει ἐνδιαφέρον τὸ ἐν τέλει κρυπτογράφημα ΜΝΗΑ ζ θ, ὅπου γράφονται ἀνακατωμένα τὰ γράμματα ΑΜΗΝ (= 1-40-8-50=99) σύμβολον τῆς ταυτότητος τοῦ Χριστιανοῦ ἀποστολέως.

R. Pintaudi, *Frammento di Lezionario greco-copto*. Είναι δύο μικρά αποσπάσματα (7-8 στίχων) με Παυλικόν κείμενον. Ἐξ αὐτῶν τὸ ἓνα εἶναι γραμμένον εἰς τὴν Κοπτικήν.

W.-P. Funk, *Der verlorene Anfang des Authentikos Logos*. Ἡ ἐργασία εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν 50ὴν γενέθλιον τοῦ Hans-Martin Schenke καὶ ἀναφέρεται σὲ κοπτικά κείμενα τοῦ «αὐθεντικοῦ λόγου».

R. Kasser, *Le dialecte protosaïdique de Thèbe*. Ἀπὸ τὴν ἔρευναν διὰ τὴν ἑλληνικήν γλῶσσαν κατὰ τὴν ἑλληνορωμαϊκὴν περίοδον δὲν πρέπει ν' ἀποκλεισθῇ ἡ μελέτη τῶν τοπικῶν ιδιωμάτων τῆς Αἰγύπτου, διότι μέσα εἰς τὸ ἀμάλγαμα τῶν πληθυσμῶν ὑπεισηλθάν γλωσσικὰ φαινόμενα ἐγχωρίου χαρακτήρος. Δὲν εἶναι σπάνιον τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ τοπικαὶ διάλεκτοι ἐπιλύουν γλωσσικὰ προβλήματα, διὰ τὴν διευθέτησιν τῶν ὁποίων καταφεύγουν συχνὰ οἱ γλωσσολόγοι εἰς ἐξεζητημένας ἐρμηνείας. Χωρὶς νὰ ὑπερεκτιμῶνται αἱ ἐγχώριοι ἐπιδράσεις, θὰ πρέπει νὰ μελετῶνται ἀναλόγως. Ὁ Kasser, γνωστὸς ἤδη ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις τῶν παπύρων Bodmer, δοκιμάζει ἐπιτυχῶς τὰς διαλεκτολογικὰς του γνώσεις εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Σαῖδικῆς διαλέκτου τῶν Αἰγυπτιακῶν Θηβῶν.

Ὁ G. Poethke καὶ ὁ H.M. Schenke παρουσιάζουν ἐν συνεχείᾳ βραχείας βιλιοκρισίας ἐργασιῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν κλάδον τῆς παπυρολογίας (σελ. 83-90). Ἀκολουθεῖ κατάλογος μὲ σύντομα σχόλια τῶν χριστιανικῶν παπύρων (σελ. 91-98) ἀπὸ τὸν Kurt Treu γνωστὸν διὰ τὰς πολλὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν τομέα τῶν χριστιανικῶν παπύρων. Τὰ παπυρικὰ ἀποσπάσματα ποῦ ἀναγράφονται ἐδῶ συνδέονται μὲ τὸ κείμενον τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, καθὼς ἐπίσης μὲ ἔργα τῶν Πατέρων καὶ μὲ Λειτουργικά.

Ὁ Eric Turner καὶ ὁ Peter Parson γράφουν ἐν συνεχείᾳ νεκρολογίαν τοῦ Herbert Chayyim Youtie (1904-1980), τοῦ κορυφαίου παπυρολόγου τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ἀνέπτυξεν εἰς ἑπακρον τὰς παπυρολογικὰς σπουδὰς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, ἀλλὰ καὶ εὐρίσκετο παγκοσμίως εἰς τὸ προσκήνιον μὲ τὰ συγγράμματά του καὶ τὴν ἀνεκτίμητον βοήθειαν ποῦ ἀφειδῶς προσέφερε πρὸς τοὺς νεωτέρους του συναδέλφους. Ὁ Youtie παρέμεινεν εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων παπυρολόγων, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα μνημονεύονται μὲ σεβασμὸν καὶ δέος. Ἀκολουθεῖ ἓνα δισέλιδον μὲ τίτλους παπυρολογικῶν βιβλίων, καὶ ὁ τόμος κλείνει μὲ 12 φωτογραφίας ποῦ ἀναφέρονται εἰς ἄρθρα τοῦ τόμου.

Τὸ πλούσιον καὶ ἀξιόλογον περιεχόμενον τοῦ περιοδικοῦ δικαιολογεῖ τὴν φήμην ποῦ ἔχει τοῦτο κερδίσει παγκοσμίως.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Γ. ΜΑΝΔΗΛΑΡΑΣ

H. LIVREA, *Musaeus Hero et Leander*. Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana. Leipzig 1982. Σελ. XXV—19.

Ὁ Enrico Livrea Καθηγητῆς τῆς Κλασσικῆς Φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Φλωρεντίας, συνεχίζει μὲ τὴν κρινομένην ἐδῶ ἐκδοσιν τοῦ Μουσαίου νὰ μᾶς δίδῃ τ' ἀποτελέσματα τῆς μακροχρονίου ἐρεύνης καὶ μελέτης του ἐπάνω στὴν ἐπικὴν ποίησιν τῆς μεταγενεστερᾶς ἑλληνικῆς γραμματείας. Ἔχει ἤδη ἐκδόσει τὸν Παμπρέτιον (βλ. βιλιοκρισίαν μου: *Πλάτων* 32(1980), 471-472) καὶ τοῦ Τριφιδοῦρου τὴν *Ἰλίου ἄλωσιν* (Λειψία 1982), παρουσιάζει δὲ τώρα τὸ διασωθὲν κείμενον τοῦ (γραμματικοῦ) Μουσαίου ἐπάνω εἰς ἓνα θέμα ἐρωτικῆς περιπετείας.